

Michal Podzimek,
Bůh ve škole.
*Na cestě od uzavřeného dogmatu
 k dospělé křesťanské spiritualitě.*

Pavel Mervart, 2021.
ISBN 978-80-7465-498-5.

DAVID BOUMA

Faculty of Education, University of Hradec Králové, Hradec Králové, Czechia
 • david.bouma@uhk.cz • ORCID 0000-0003-0767-8909

Kniha se věnuje otázkám souvisejícím s tématem náboženství ve veřejném prostoru, resp. roli religiozity ve školním vzdělávání, specificky pozici křesťanského učitele v sekulární škole. Již název naznačuje, že autor – duchovní a učitel v jedné osobě – nepojme své téma jen pedagogicko-didakticky či společensko-právně, ale předloží vlastní návrh spirituality vhodný pro aktéry výchovně vzdělávacího procesu. Kniha je rozdělena do čtyř kapitol, přičemž v kapitole první se autor vypořádává s církevním křesťanstvím, zejména katolictvím. Řadou vyjádření oficiálních autorit římskokatolické církve z druhé poloviny 19. a z první poloviny 20. století se pokouší charakterizovat tradiční křesťanskou nauku, již pak kritizuje jako nekompatibilní s vědeckým paradigmatem současnosti. Tradičně chápané křesťanství považuje za exkluzivistické a objektivistické, a především je charakterizuje jako religiozitu s neudržitelným „vnějším“ Bohem, o kterém se snad až příliš často vyjadřuje jako o „božstvu“. Neudržitelnou slabinou tradičního křesťanského obrazu Boha je dle autora skutečnost, že je „heteronomní“. Tímto v knize velmi často používaným a obsahově klíčovým termínem pak označuje odlišnost Boha od hmotně energetického vesmíru, resp. od evoluce a zejména člověka schopného poznávat, žasnout a tvořit. Božská jiskra je dle autora přítomná ve vesmíru, v přírodě, a především v člověku schopném utvářet sebe a svět. Základní parametry správné religiozity, resp. víry vyjadřuje Michal Podzimek pojmy „autonomní“ a „imanentní“. Kritickou dynamiku své argumentace opírá z nemalé části o Otakara Fundu, pozitivní redefinici víry a spirituality pak o podněty z tvůrčí dílny Milana Machovce a Miroslava Volfa. Vyznění první kapitoly tedy můžeme shrnout jako výzvu k paradigmatickým změnám ve východiscích křesťanské teologie, z nichž hlavní je přijetí filozofického monismu, jenž by odstranil pro našeho autora nežádoucí duality: Bůh – svět, resp. Stvořitel – vesmír, Spasitel – padlé lidstvo.

V tuto chvíli můžeme postoupit k druhé kapitole, založené na dotazníkovém šetření. Autor zde oslovuje zhruba čtyři desítky učitelů z liberecké-

ho kraje, kteří se hlásí ke křesťanství a působí na státem zřizovaných školách. Výzkum spočívá ve sběru a vyhodnocení názorů na tzv. antimodernistickou přísahu papeže Pia X. (1910). Autor počítá s překvapením čtenáře nad tímto metodologickým rozhodnutím a obšírně je obhajuje jako signifikantní i pro 21. století, neboť „předkládá všechny podstatné požadavky na víru katolického křesťana v oblasti *víry a rozumu, zjevení* (ve smyslu tradice), ve věci *podřízenosti dogmatu, svobody bádání* atd.“ (kurzíva MP, s. 171). Výsledky sociologického výzkumu pak ukazují značnou vzdálenost významné části křesťanských učitelů od tradiční nauky církve (54 procent respondentů). Jako recenzent si dovoluji na tomto místě na adresu nesmírně podnětného Michala Podzimka kritickou poznámku: Zdá se mi, že autor do svého myšlenkového stylu a dikce bohužel přebírá obsahovou i výrazovou tvrdost kritizovaných antimodernistických církevních vyjádření z předminulého a začátku minulého století. Z mého hlediska by bylo šťastnější, pokud by názory respondentů sbíral a vyhodnocoval na pozadí mnohem současnějších (a hlouběji a vlídněji formulovaných) oficiálních vyjádření církve. Možností by byla celá řada: dogmatická konstituce *Dei verbum* (1965) 2. vatikánského koncilu či encyklika *Fides et ratio* (1998), encyklika *Lumen fidei* (2013) atd. Na pozadí autorem vypočítané (konfliktní a zastaralé) teologické infrastruktury jsou zbytečně zdůrazňovány disonance a diskontinuity vzhledem ke křesťanské víře, včetně zásadních christologických nedorozumění: „Jádro problému, který tito respondenti s ortodoxií církve mají, lze proto vyjádřit následovně: Jestliže má v centru křesťanské humanistické výuky stát autentický Ježíš z Nazareta (a má-li být ve výchově a vzdělávání představován jako vzor plného lidství), je pro učitele v sekulární škole důležité, aby mu bylo dovoleno o něm smýšlet a věřit tak, jak to odpovídá modernímu kritickému rozumu. Pokud je totiž Ježíš ortodoxií definován jako vtělení heteronomního božstva, pak je takovýto Kristus pro moderního člověka, občana sekulární společnosti, coby vzor nějakého pravého lidství zcela nepoužitelný“ (s. 190). Čtenář se musí připravit na dlouhou řadu podobně rázných tvrzení a vstoupit s autorem mnohdy do kritického dialogu, a to už na rovině užívaných pojmů. Sociologické šetření pak autor ze svého hlediska doplní další výzkumnou položkou, ve které se ptá osmi učitelů na jejich křesťanskou identitu, inspiraci a praxi, a zjištěná data propojuje s výsledky svého dotazníkového šetření.

Z obsahově bohaté třetí kapitoly věnované aktérům výuky bych rád zdůraznil christologický moment, který autor zmiňuje v plasticky představeném kontextu kognitivního a morálního vývoje žáka: „Osoba historického Ježíše může být vhodným vzorem lidství v již zcela sekularizovaném prostředí, byť na dřívě křesťanském území. Tedy tam, kde ještě křesťanské hodnoty aspoň kulturně dožívají, může být postava Ježíše jakožto vzor

autonomní morálky přirozeným styčným tématem mezi křesťanskou a sekulární humanitou“ (s. 240). Zde by bylo možno očekávat širší rozpracování Ježíšova příběhu, kázání a podobenství nebo přinejmenším odkázat na příslušnou literaturu. Obecněji mi v monografii chybí reflexe potenciálu pedagogické práce s biblickými, zejména novozákonními texty právě na rovině humanity, byť se o to autor ve 4. kapitole, určené právě křesťanským tématům v sekulární škole, pokouší (s. 292 až 297).

Na závěr této stručné recenze bych chtěl Podzimkovu monografii rozhodně doporučit k četbě a studiu zejména křesťanským teologům a duchovním. Její někdy až vyhrocenou provokativnost a kritičnost považuji za oživení české literární produkce a za výzvu pro hledání společných teologických a praktických cest vedoucích k osvětlení výchovy a vzdělávání křesťanskou inspirací.

Religio 33/1, 2025, 1-3.

<https://doi.org/10.5817/Rel2025-40157>

This work can be used in accordance with the Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International license terms and conditions (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).